

М. Є. Рогоза
академік АЕН України
д-р екон. наук, професор
заслужений діяч науки і техніки України,

О. К. Кузьменко
канд. екон. наук
Полтавський університет економіки і торгівлі

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ НЕОІНДУСТРІАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Вступ. Умови сьогодення вимагають науковців та політиків замислитись над новою концепцією економічного розвитку національної економіки України. Це підтверджується спадом основних економічних показників економіки країни. На сьогодні, експортно-сировинний тип розвитку економіки країни вже себе вичерпав, а впроваджений інвестиційно-інноваційний тип розвитку потребує формування більш досконалої методичної та методологічної бази стратегічного планування модернізаційних процесів для побудови нової індустріалізації країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам програмного планування і розроблення державних стратегій розвитку присвячено багато наукових праць вітчизняних науковців, зокрема В. Гейця [4], Ю. Кіндзерського [9], В. Кононенка і Л. Шабліста, Я. Жаліла, В. Ляшенка та Є. Котова [10], А. Гриценка [5], В. Полтеровича та В. Попова [15], М. Рогози [19, 20, 24], Е. Рустамова [22], В. Ткаченка та Б. Холода [24] та ін.

Метою статті є аналіз модернізації економіки України у контексті неоіндустріальних перетворень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом 1999 – 2008 рр. в Україні прийнято понад 20 стратегій, 80 концепцій щодо інноваційного розвитку країни. У 2010 р. офіційно проголошено курс на модернізацію економіки, а Національною академією наук України було презентовано Національний проект реформ, де особливу увагу приділено питанням модернізації. Колектив українських учених у щорічній Національній доповіді НАН України підкреслив важливість концептуального бачення принципово нового курсу здійснення в Україні назрілих модернізаційних перетворень, конкретних завдань і механізмів їх реалізації в умовах, коли спостерігається не просто економічна криза, а крах існуючої моделі економічного розвитку [11, с. 2, 87].

В роботах А. Гриценка [5], В. Полтеровича та В. Попова [15], Е. Рустамова [22], визначено такі умови успішної реалізації проекту модернізації:

1. Розробка чіткої стратегії розвитку;

2. Наявність зацікавлених груп інтересів із достатнім владним впливом, готовність еліти і суспільства до змін;

3. Довіра до влади – «інституційна довіра».

У сучасній науковій економічній літературі термін «модернізація» є достатньо багатозначним і трактується по-різному. Сам термін у перекладі з англійської мови визначається як «осучаснення», а в перекладі з французької – «новітній». Тобто, модернізація означає зміну, вдосконалення чого-небудь до сучасних

вимог, надання минулому невластивих йому сучасних рис [7, с. 349–350]. Тобто цей термін використовується у двох аспектах:

1) у прикладному, технічному – удосконалення, доведення об'єкта до нових вимог і норм, технічних умов і показників якості;

2) в історико-філософському – як макропроцес переходу від традиційного до модерного суспільства.

Отже, під модернізацією розуміють вдосконалення щодо відповідностей сучасним вимогам. Модернізація економіки – проведення структурних, технологічних, інституціональних змін в національній економіці, що спрямовані на підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення розвитку в довгостроковій перспективі [2, с. 70; 4].

Модернізація – це завжди:

1) системний процес: означає зміни економічних, політичних, правових, культурних інститутів та відносин. Має проводитись одночасно на кількох рівнях [22, с. 88]: інституційних реформ (зміна, узгодження правил і процедур суспільно-економічного життя); економічної політики (застосування адекватних інструментів впливу на економічні процеси); соціальної політики (формування умов для реалізації інтересів окремих суспільних груп);

2) мобілізаційний процес, що запроваджується для скорочення відставання від країн-конкурентів, тобто передбачає просторову і часову мобілізацію ресурсів, а цільові орієнтири процесу залежать від конкурентів.

Виділяють два типи модернізації [2, с. 76]:

1) адаптивна (імітаційна) – здійснюється шляхом впровадження позичених нововведень, що пов'язано з витратами на придбання авторських прав, патентів, ліцензій, обладнання – тобто, з виплатою інноваційної ренти. Визначає наздоганяючий тип розвитку. Цей тип модернізації включає наступні підтипи: а) регульована модернізація – в рамках обраної стратегії розвитку країни; б) стихійно-корпоративна модернізація – в інтересах національних чи закордонних корпорацій (що далеко не завжди співпадає з інтересами національними), ускладнює координацію процесу;

2) креативна – здійснюється на основі власних інновацій: розроблені в країні технологічні та інституційні нововведення отримують визнання і починають розповсюджуватись по світу, забезпечуючи країні рентний дохід. Визначає випереджаючий тип розвитку.

За ресурсами ці два типи модернізації є конкуруючими, зазвичай вони комбінуються та представляють два етапи здійснення модернізаційного проекту.

Необхідно відзначити, що науковцями доцільність модернізації визначається за двома напрямками, а саме: модернізація традиційних галузей та стимулювання розвитку високотехнологічних секторів. При цьому, розбіжності виникають при визначенні пропорцій розподілу ресурсів між ними. Щодо сучасних підходів до основ модернізації, то вони ґрунтуються на теорії про стадії розвитку за П. Портером. На основі цієї теорії висувається припущення, що країна обов'язково має пройти у своєму розвитку кілька стадій, і неможливо оминати («перескочити») жодну з них; кожна стадія розвитку потребує застосування адекватних інструментів і своєчасної їх зміни [8, 14, 15]. Наприклад, за методикою World Economic Forum [25], Ю. Кінзерським [8] та Е. Рустамовим [22] виділяють ресурсну, інвестиційну, інноваційну стадії розвитку економіки. У роботах [14, 15] А. Полтерович виділяє такі стадії розвитку економіки як індустріалізація експортноорієнтована і стимулювання прискореного розвитку та стадія розвинутого ринку.

Отже, модернізація – це багатовимірне та складне явище, яке охоплює всі сфери людської діяльності. Тому, для забезпечення сталого економічного розвитку країни необхідно провести не тільки модернізацію економіки, а й усіх сфер суспільного життя. Оскільки, модернізація – це не лише переозброєння економіки, а це формування технічної стратегії держави, шлях розвитку країни в певному напрямку [6]. Саме держава визначає джерела та шляхи акумуляції фінансових ресурсів для модернізації економіки. Її проведення передбачає інтенсифікацію процесу економічного відтворення шляхом поглиблення розподілу праці, ефективного використання енергетичного обладнання виробництва, розвитку науки та раціонального управління [6].

З метою реального переходу від імітаційного до інноваційно-технологічного розвитку необхідно забезпечити підвищення рівня виконання державної політики модернізації. Стратегічними напрямами державної політики у сфері модернізації економіки повинні визначатись через фінансову, соціальну, енергетичну аграрну, інноваційну, зовнішньоекономічну політику, розвиток інфраструктури, розвиток внутрішніх ринків та підприємництва, захист довкілля.

Головним напрямком розвитку держави в умовах глобалізації є широкомасштабна, всеохоплююча модернізація всіх сфер суспільного життя і в першу чергу економіки. При цьому необхідно враховувати, що позитивний вплив глобалізації неабсурдний, оскільки його противники стверджують, що глобалізація скоріш за все сприяє поділу світової економіки та консервації технологічного укладу відстаючих держав на певних стадіях технологічного прогресу в інтересах більш розвинутих економік. Таке явище отримало назву дивергенція. Таким чином необхідно відмітити, що можлива та бажана трансформація понять конвергенції і дивергенції на внутрішньому державному рівні, наприклад, на доходи і соціальне благополуччя в суспільстві, регіональну економічну спеціалізацію [21], а головне при цьому – виявити і дослідити проблеми формування моделі національної економіки, яка б мала особливості інноваційного підходу, забезпечуючи стійкість її функціонування [20].

Сучасні умови розвитку світової економіки, які сформовані розвинутими державами, вимагають створення підходів для формування і регулювання особливостей розвитку національної економіки. Такі підходи повинні бути використані при формуванні вітчизняної моделі системи соціально-економічного розвитку національної економіки на основі врахування особливостей, в першу чергу, при формуванні внутрішнього ринку, оскільки, тільки при умові створення інноваційної моделі внутрішнього ринку можлива успішна конкуренція на внутрішньому ринку тільки в секторах, де запропонована продукція буде мати високий якісний показник при невисокій ціні [20].

Тобто, економіка України не може залишатися осторонь глобалізаційних процесів у світі і повинна враховувати їхню природу та різнонаправленість впливу при розробці та впровадженні стратегічних напрямів розвитку вітчизняної економіки. Оскільки, ті держави, які володіють потужним науково-технічним потенціалом, здійснюють інноваційний прорив у розвитку науки і техніки, займають провідне місце в глобалізаційній економіці та на експортних ринках високотехнологічної продукції.

В зв'язку з цим, виникає природне питання про те, які необхідні рішення повинні бути запропоновані та чи все на сьогодні робиться вірно? При цьому, автори звертають увагу на те, що є ризики неврахування суттєвих факторів та загроз, неврахування яких, при побудові системи розвитку національної економіки, веде за собою актуалізацію досліджень та аналізу визначальних факторів в системі управління економічною безпекою національної економіки, що вимагає ідентифікації закономірностей розвитку окремих її компонент, оцінки її взаємозв'язків [20]. Автори впевнені в тому, що регулювання і планування розвитком буде залишатись неефективним, якщо не врахувати системний підхід в оцінці проблем та загроз розвитку. При цьому, однією із головних чинників виникнення проблем розвитку економіки є усунення держави із сфери управління, що призвело до переоцінки саморегулюючого механізму ринку, і як наслідок руйнування цілісної системи ефективного управління соціально-економічними процесами та державного регулювання [20].

Аналіз досліджень наукових праць показує також, що результатом успішної модернізації є побудова соціально ефективної економіки, яка:

- має бути динамічною і здатною до саморозвитку;
- здатна залучити до плідної праці суспільство в цілому, а не тільки один його прошарок або населення окремих регіонів чи мегаполісів;
- забезпечує ефективне використання всіх виробничих ресурсів суспільства;
- забезпечує реалізацію інтелектуального потенціалу країни на основі розвитку науки та освіти;
- ґрунтується на сучасних суспільних відносинах [1].

У зв'язку з цим, для вирішення цього необхідно звернути увагу на задачі побудови такої моделі та переходу на шлях розвитку, яка враховувала б баланс державного регулювання та сучасних ринкових методів господарювання. Задачею держави, в цьому випадку, буде розвиток підприємництва й підприємств на вітчизняному ринку за рахунок: забезпечення захисту прав власності, інвестування в «основну» галузь, добросовісної конкуренції, соціальних гарантій громадян, регулювання мінімальної оплати праці незалежно від

форм власності підприємств, підтримки формування ринкової та фінансової інфраструктури всіх регіонів, гарантій підприємцям й інвесторам (в тому числі закордонним) в дотриманні установлених законом правил ділових відносин, підтримки систем страхування підприємницьких та інвестиційних ризиків, умов для створення регіональних і міждержавних ринків цінних паперів, ринків нерухомості, спеціалізованих гуртових ринків та ярмарків [20].

Логічно напрошується необхідність вирішення проблеми якості прогнозу та обґрунтування найбільш раціональних шляхів розвитку економіки і соціальної сфери, оскільки мова йде про вироблення методів передбачення можливих результатів руху за сценарієм розвитку з урахуванням знаходження балансу державного регулювання і ринкових методів господарювання, розвитку продуктивних сил та соціально-економічних наслідків, що потребують ґрунтовного дослідження [20]. Крім того залишається актуальними дослідження сучасних процесів, які вже існують в модернізації економіки України у контексті неоіндустріальних перетворень таких як неоіндустріалізація, некроіндустріалізація, постіндустріалізація.

Щодо поняття «неоіндустріалізація» – це явище, що сприяє новому розвитку продуктивних сил на основі високотехнологічних та науково містких процесів виробництва, підґрунтям для якого є нове інституціональне середовище [18, с. 193].

Неоіндустріалізацію [3] також розглядають як процес, який має певну мету, методи, темпи, джерела та соціально-економічні наслідки, що потребують ґрунтовного дослідження.

Науковці виділяють наступні сучасні моделі індустріалізації [10, с. 26–27]:

– «традиційна індустріалізація» з переважанням добувних галузей промисловості, важкого та низькотехнологічного машинобудування з технологіями переважно 3-го та 4-го укладів, які намагаються з метою підтримки конкурентоспроможності модернізувати до ринкових викликів сучасності;

– «некроіндустріалізація» – стан галузей промисловості з технологіями 3-го та 4-го укладів, які переживають процеси деіндустріалізації, умовно кажучи, першого типу – скорочення виробничих потужностей внаслідок їх фізичного зносу та відсутності ринкового попиту на продукцію;

– «постіндустріалізація» – перехід до переважання технологій 5-го укладу, який супроводжується процесами деіндустріалізації, умовно кажучи, другого типу – виводом за межі країни низько технологічних галузей (offshoring), введенням сучасних високотехнологічних виробничих потужностей орієнтованих на випуск продукції з високою часткою доданої вартості, інформатизацією суспільства, розвитком сфери сучасних наукоємних послуг;

– «неоіндустріалізація» – перехід до технологій 6-го укладу, з випуску продукції з високою доданою вартістю, який характеризується індивідуалізацією, наномініатюризацією, біотехнологізацією, когнітивізацією, розвитком 3D-друку шляхом реіндустріалізації (reshoring), тобто збільшення в національній економіці робочих місць на базі цих технологій переважно в сфері малого та середнього підприємництва.

Як відмічає Ю. Кіндзерський: «Реструктуризація промислового виробництва потребує відповідних взаємоузгоджених управлінських рішень, ресурсів і часу.

Тому вона має здійснюватись на засадах державного стратегічного планування. Воно передбачає розробку системи довго-, середньо- та короткострокових прогнозів, визначення низки взаємопов'язаних цілей соціально-економічного і розвитку першого, другого і третього порядку, розроблення довгострокових концепцій, середньострокових програм та індикативних планів, створення інститутів організації і виконання намічених завдань, методів контролю та механізмів відповідальності за досягнення намічених результатів» [9, с. 532].

Аналіз програмних документів попередніх років надав можливість встановити основні пріоритети та періоди розвитку, що стало підставою для ідентифікації модернізаційних процесів в національній економіці попередніх періодів.

Основними пріоритетами «Програми структурної перебудови економіки України на період до 2015 року» є підвищення структурної ефективності економіки, розвиток конкурентного середовища та прискорення інноваційного розвитку. Автори програми не стали розпорочуватись на досягнення багатьох цілей, а сконцентрували свою увагу на проведенні неоіндустріалізації промисловості, «пропорції якої відіграють ключову роль в активізації відтворювальних процесів та визначають ринкову спрямованість і конкурентоспроможність економіки» [17, с. 3]. Перший розділ програми містить порівняльний аналіз основних показників економічного розвитку розвинених країн та України, що дозволяло виявити основні диспропорції та недоліки сучасної структури економіки.

У Державній програмі розвитку промисловості на 2003–2011 роки, що була схвалена постановою КМУ № 1174 від 28.07.2003 р., увесь процес неоіндустріалізації промисловості було розбито на три періоди, основними завданнями яких було:

- 1) створення сприятливого інституційного середовища для модернізації;
- 2) формування ефективної структури промисловості з підвищенням питомої ваги галузей з високою часткою додаткової вартості та реалізація інноваційної моделі розвитку промисловості;
- 3) формування технологічних кластерів у наукоємних і високотехнологічних галузях, широке запровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій, комплексна автоматизація промисловості.

У Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004–2015 роки «Шляхом європейської інтеграції», схвалена Указом Президента України № 493/2004 від 28.04.2004 р., визначені такі програмні цілі:

- а) подолання ресурсовитратного характеру виробництва;
- б) формування інноваційної моделі розвитку;
- в) стимулювання розвитку наукоємних і високотехнологічних галузей;
- г) впровадження ресурсо- й енергозберігаючих технологій;
- д) формування ефективного внутрішнього ринку, зокрема високих технологій.

Згідно зі стратегією щорічні темпи зростання ВВП України передбачались не нижче ніж 6–7%, що дозволило би наздогнати в обсягах ВВП на одну особу провідні країни світу. Процес реалізації стратегії поділявся на три етапи. Основне завдання першого етапу (2004–2005 рр.) полягало у формуванні інституційних,

фінансових та організаційних передумов для здійснення неоіндустріалізації. У другому етапі (2006–2009 рр.) передбачалось провести технологічну модернізацію підприємств, особливо галузей обробної промисловості, сформувати в Україні інноваційну модель розвитку та провести соціальну переорієнтацію економіки. Третій етап (2010–2015 рр.) повинен був стати періодом закріплення досягнутих результатів при щорічному зростанні реального ВВП – до 6%, доходів населення – до 6%, інвестицій в основний капітал – до 11,7% та рівня інфляції – 3–4% за рік.

Концепція проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року, схвалена розпорядженням КМУ № 947 р. від 09.07.2008 р., передбачала структурно-інноваційне удосконалення виробництва, посилення соціальної спрямованості промислової політики, запровадження ресурсо- та природозберігаючих технологій, розвиток технологій водневої енергетики, виробництва моторного палива з рослинної сировини, а також введення в експлуатацію відновлюваних джерел енергії.

Головними орієнтирами щодо ідентифікації змісту українського проекту модернізації економіки були дві програми:

1) програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», що стала основою для розробки інших програмних документів [16] та практичних дій. У цій програмі визначено лише стратегічні напрями перетворень, без сформованої методології модернізації національної економіки та без оцінки заходів, що реалізуються, на предмет відповідності цілям модернізації. Основну увагу зосереджено не на розвитку високотехнологічних чи інноваційних галузей, а на модернізації вугільної промисловості та паливно-енергетичного комплексу (енергетика, нафтогазова промисловість), розвитку транспортної інфраструктури був пов'язаний із проведенням в Україні Чемпіонату Європи з футболу в 2012 р. Отже, положення програми містили високий рівень декларативності та не передбачали проведення масштабної неоіндустріалізації промисловості;

2) програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні на 2011–2015 рр..

При цьому, програма «Енергетична стратегія України на період до 2030 року», схвалена за № 145 від 15.03.2006 р., але невиконання основних її положень була оновлена розпорядженням КМУ № 1071 від 24.07.2013 р. Серед основних цілей стратегії зазначено: лібералізацію ринків енергоресурсів, модернізацію енергетичної галузі, ремонт діючих та спорудження нових енергоблоків, технологічне оновлення та приватизація вугільної галузі, а також про реструктуризацію нафтогазового комплексу.

Концепція Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року, схвалена розпорядженням КМУ № 603-р від 17.07.2013 р., є оновленою версією аналогічної вищезгаданої програми до 2017 р. Згідно із цією концепцією основними напрямками державної промислової політики є: модернізація вітчизняної промисловості та збільшення частки високотехнологічної продукції, задоволення потреб внутрішнього ринку вітчизняними товарами та зростання зайнятості населення. У документі згадується про посилення координуючої ролі

держави та про інтеграцію промислової політики в наукову, технологічну та інноваційну політику.

Щодо запропонованої «Стратегії реформ – 2020», то передбачається ґрунтовне реформування і досягнення європейських стандартів життя та гідного місця Україні в світі. Це документ містить 62 реформи та 10 програм, які розподілені по чотирьох векторах розвитку: сталий розвиток України; безпека держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальна справедливості; гордість за Україну в Європі та світі. У рамках стратегії першочерговими буде оновлення влади та антикорупційна реформа, судова реформа, децентралізація та реформа державного управління, дерегуляція та розвиток підприємництва, реформи правоохоронної системи, системи національної безпеки та оборони, охорони здоров'я та податкова реформа. Також визначено дві першочергові державні програми – енергонезалежності та популяризації України у світі [23].

Серед ключових показників, яких планується досягти до 2020 р., – з 8508 до 16000 дол. США підвищити долю ВВП на душу населення, піднятися з 112 місця до першої «двадцятки» в рейтингу легкості ведення бізнесу, залучити 40 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій, довести військові витрати з нинішніх 1,02 до 5 % від ВВП, підвищити середню тривалість життя на три роки [12].

Таким чином, для України стратегічні завдання ЄС, що поставлені в новій стратегії «Європа 2020», є орієнтиром для формування ключових напрямів модернізації економіки. Так, перший етап модернізації економіки України показав, що вона має переважно стихійний і декларативний характер. Державна інноваційна політика виявляється в хаотичних діях, безсистемності та непослідовності. Як результат – перебування України на ресурсній стадії розвитку економіки, що унеможливило вирішення проблеми її технологічної відсталості.

Досі не сформовано цілісний економічний механізм, який об'єднав би владу, освіту, інфраструктуру, фундаментальну та прикладну науку, малий і великий бізнес у єдину систему взаємодій. Основні елементи інноваційної системи розбалансовані та функціонують окремо один від одного. Протягом останніх років значно послабшали зв'язки між сектором досліджень і промисловістю, здебільшого вони мають формальний несистематичний характер, оскільки вітчизняні виробники ще не розглядають проведення досліджень і розробок як неодмінний фактор досягнення конкурентоспроможності в ринкових умовах господарювання [13, с. 22].

Залишається невирішеним питання формування інвестиційного потенціалу підприємств як основи структурної перебудови промислового комплексу, що також є негативним наслідком для інвестицій у високі технології, в нові потужності, оновлення матеріальної і технологічної бази. Ситуація, що склалась в зв'язку з цим, відображає об'єктивне зниження сукупного інвестиційного потенціалу, а також відбувається перебіг капіталу із матеріального виробництва в нематеріальне, де період окупності значно менший, а в самому нематеріальному виробництві – в сферу ще більш ефективних торговельних та фінансових послуг, що, в свою чергу, сприяє подальшому масовому відтоку капіталу за кордон [24, с. 239].

Таким чином, для стійкого позитивного розвитку потрібно багаторазове збільшення обсягів інвестицій (капітальних) вкладень, але вирішити цю проблему методами фінансової стабілізації на макrorівні не вдається, тому необхідні підходи, які в умовах невирішеної проблеми забезпечення фінансових ресурсів найбільший ефект може дати модель розвитку економіки, побудована на пріоритетах у розвитку конкретних галузей і територій, реалізація якої буде здійснюватися на регульованні розвитку «основної» галузі через її відповідне інвестування, а як наслідок – інші галузі («як забезпечуючі») отримають відповідні замовлення на виробництво продукції і необхідні машини, а значить і їх розвиток також, а в підсумку це означає, що забезпечується досягнення основних загальнонаціональних цілей [19]. Таку політику може розробити лише держава, а досвід використання таких підходів у світовій практиці є. Для прийняття такого рішення першою проблемою буде визначення «основної» галузі економіки. Для України такою може виступити аграрна галузь, побудована на системному виробництві екологічно чистої продукції на сертифікованих землях. Це дозволить забезпечувати не тільки свій ринок такою продукцією, отримувати валюту, але, на наше переконання, ця галузь може бути системноутворюючою щодо розвитку інших галузей економіки [19].

Наявна ситуація, перш за все, потребує інституціонального забезпечення процесів модернізації вітчизняної економіки для поступового переходу до стадії імітації зарубіжних нововведень, а в майбутньому – до стадії розвитку, заснованої на власних інноваціях. У цих умовах необхідне формування такої інноваційної політики, яка б застосовувала змішані механізми реалізації інноваційної політики, призначені для поточної стадії розвитку й переходу до нової.

Спираючись на досвід ЄС автори в роботі [13, с. 23] пропонують використовувати наступні механізми реалізації модернізаційних процесів:

1. Механізми планування і прогнозування.
2. Механізми координації і контролю за інноваційною діяльністю.
3. Законодавчі та нормативно-правові механізми управління інноваціями.
4. Фінансово-бюджетні механізми управління інноваціями.
5. Інвестиційні (венчурні) та мотиваційні механізми управління інноваційним розвитком.
6. Механізм державно-приватного партнерства у сфері інновацій.
7. Механізм взаємодії бізнесу, науки і влади.
8. Кластерний механізм організації інноваційної діяльності.
9. Механізми захисту прав інтелектуальної власності.
10. Механізми кадрового забезпечення інноваційного розвитку.
11. Механізми інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

Таким чином, удосконалення чинних і впровадження нових механізмів управління інноваційним розвитком на всіх рівнях економічної системи дасть змогу сформулювати збалансовану, системну, послідовну, адекватну сучасним вимогам державну політику у сфері інновацій, яка сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та добробуту населення регіонів і країни в цілому.

Чинна «Стратегія сталого розвитку Україна-2020», схвалена Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р., передбачає проведення 62-х реформ. Серед першочергових завдань програми такі:

1) розвиток оборонно-промислового комплексу України;

2) антикорупційна, судова і податкова реформи, дерегуляція та розвиток підприємництва, а також реформа правоохоронної системи, які в майбутньому створять сприятливе інституційне середовище для неоіндустріалізації економіки;

3) схвалення «Енергетичної стратегії України на період до 2035 року», головним завданням якої є: зниження енергоємності ВВП (на 20% до кінця 2020 р.); реалізація проектів з використанням альтернативних джерел енергії; диверсифікація джерел постачання енергоресурсів, зокрема нафти, природного газу, вугілля, ядерного палива, нарощування видобутку вітчизняних енергоносіїв; залучення іноземних інвестицій до модернізації газотранспортних та електрогенеруючих потужностей; приватизація перспективних і консервація збиткових вугледобувних підприємств; модернізація інфраструктури паливно-енергетичного комплексу [26, с. 63].

Висновки. Таким чином, особливістю національного програмного планування є відсутність затвердженої довгострокової стратегії неоіндустріально-економічного розвитку України. Ті неодноразові спроби прийняття стратегії зупинилися на рівні схвалення концепції або проекту програми. Причинами цього є відсутність наукового розуміння ролі держави у забезпеченні неоіндустріалізації та структурної перебудови промисловості, не існувало чітких критеріїв відбору та пріоритетів у прийнятті господарських рішень, не були відпрацьовані механізми та інструменти державної структурної політики, та й саме втручання держави сприймалося як атавізм радянського минулого. Але при цьому, необхідно відзначити, що значна кількість прийнятих концепцій та незатверджених проектів програм свідчить про наполегливий пошук шляхів для технічного оновлення, модернізації та соціалізації реального сектора економіки України, а також про спроби запровадження моделі інноваційного розвитку, що є важливою передумовою підняття соціальних стандартів країни.

Одним із основних структурних недоліків є висока енергозатратність української промисловості, що суттєво впливає на зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Наявність багатьох проектів державних програм, націлених на модернізацію паливно-енергетичного комплексу, свідчить про усвідомлення цієї проблеми керівництвом країни.

Особливістю національного програмного планування є те, що з понад 500 державних цільових програм, жодна не була повністю виконана відповідно до поставлених цілей і завдань.

Справжніми цілями більшості проектів програм були не модернізація, а державний протекціонізм окремих галузей економіки. Саме галузі, які могли пролобіювати особисті інтереси у влади, отримували необхідні правові норми, програми розвитку та державні субсидії. Як відомо, головними лобістами в Україні є гірничо-металургійний комплекс, оскільки експортні надходження якого є важливим джерелом поповнення валютних запасів, а також негаразди у цьому секторі,

зокрема у вугільній галузі, мають значний потенціал виникнення масштабних соціальних конфліктів.

Ще однією інституційною перепоною для здійснення повномасштабної неіндустріалізації є надмірна залежність української економіки від політичних циклів, часова періодичність яких значно менша за час, необхідний для реалізації повномасштабної технологічної модернізації. Відсутність послідовності у проведенні структурної політики при зміні політичних еліт у владі, постійні протистояння конкуруючих бізнес-груп з можливістю отримання державної підтримки для своїх підприємств зумовлюють довготривалу технологічну деградацію промисловості.

Список використаних джерел

1. Бужимська К.О. Модернізація економіки України в умовах глобалізації: основні тенденції та проблеми / К. О. Бужимська // Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 3 (45): Економічні науки. – С. 45–52.
2. Вардомский Л.Б. Взаимные экономические святы в контексте модернизации экономики России и Украины / Л.Б. Вардомский // Экономика і прогнозування. – 2009. – № 1. – С. 77 – 89.
3. Вишневикий В.П. Глобальная неиндустриализация и ее уроки для Украины / В.П. Вишневикий // Экономика Украины. – 2016. – №8. – С. 26-43.
4. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семіноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
5. Гриценко А. Методологічні основи модернізації України // Економіка України. – 2011. – № 2. – С. 4–12.
6. Грицюк І.В. Фінансові ресурси модернізації економіки та відновлення економічного зростання / Ілля Васильович Грицюк // Економічний аналіз : зб. наук. пр. / редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : ВПЦ Тернопіль. Нац. екон. ун-ту “Економічна думка”, 2013. – Т. 13. – С. 157–162.
7. Енциклопедія інновацій / за ред. Р. Дяківа. – К., 2012. – 599 с.
8. Кіндзерский Ю. Экономическое развитие и трансформация промышленной политики в мире: уроки для Украины // Экономика Украины. – 2010. – № 5. – С. 4 – 15.
9. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: монографія / Ю.В. Кіндзерський; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2013. – 536 с.
10. Ляшенко В.І. Україна ХХІ: неіндустріальна держава або «крах проекту»? : монографія / В.І. Ляшенко, Є.В. Котов; НАН України, Ін-т економіки пром-сті; Полтавський ун-т економіки і торгівлі. – Київ, 2015. – 196 с.
11. Новый курс: реформи в Україні. 2010 – 2015 : Нац. доп. / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
12. Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/31305.html>.
13. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О.М. Алимов, О.І. Амоша та ін.;

за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 798 с.

14. Полтерович В. Гипотеза об инновационной паузе и стратегия модернизации // Вопросы экономики. – 2009. – № 6. – С. 4 – 23.
15. Полтерович В., Попов В. Эволюционная теория экономической политики. Часть 1 // Вопросы экономики. – 2006. – № 7. – С. 4 – 20.
16. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні: Постанова КМУ від 02.02.2011 р. № 389 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.org.ua>.
17. Програма структурної перебудови економіки України на період до 2015 р. (концептуальний варіант): проект. – К., 2001. – 72 с.
18. Прушківська Е.В. Неіндустріалізація як процес оновлення вторинного сектору економіки в період економічної нестабільності / Е.В. Пушківська // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 28. – Т. 1. – С. 191–197.
19. Рогоза М.Є. Проблеми вибору управленчеських рішень соціально-економічного розвитку економіки / Матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. “Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління” (Полтава, 14–16 листопада 2012 р.). – Полтава: ПУЕТ, 2012. – С.4–8.
20. Рогоза М.Є. Системные подходы к формированию стратегических решений инновационного развития экономики / Н.Е. Рогоза // Европейський вектор економічного розвитку. – 2013. – №2(15). – С. 217–223 / Index Copernicus, РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory.
21. Руденский Р.А. Антисипативное управление сложными экономическими системами: модели, методы, инструменты: монография / Р.А. Руденский. – Донецк: Юго-Восток, 2009. – 257 с.
22. Рустамов Э. Принципы эволюционной модернизации переходных экономик / Э. Рустамов // Вопросы экономики. – 2009. – № 7. – С. 85 – 96.
23. Тируст Б.Ю. Теоретичні засади модернізації економіки в умовах глобалізації / Б.Ю. Тируст // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 4 (47). – Електронний ресурс: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-4/doc/2/13.pdf>.
24. Ткаченко В.А., Холод Б.І., Рогоза М.Є. та ін. Технологічний імператив розвитку інтелектуального потенціалу України: наук.-концепт. Альманах у 7 книгах. – Д.: Моноліт, 2010. – Кн. 4: Ініціативна інтелектуальна творча діяльність в основі розвитку: монографія. – Дніпропетровськ: Моноліт, 2010. – Кн. 4. – 360 с.
25. The Global Competitiveness Report 2010 – 2011. World Economic Forum// http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf.
26. Шепетько Р.І. Проблеми стратегічного планування економіки України у контексті неіндустріальних перетворень [Електронний ресурс] / Р.І. Шепетько // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 12. – Ч. 3. – С. 60–64. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/122.pdf.